

N:o 56.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877 dels ock tvenne med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

Genom proposition, n:o 8, af den 9 sistlidne januari har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877.

I sammanhang med berörda proposition, hvilken af båda kamrarne till lagutskottet hänvisats, har utskottet till behandling förehaft jemväl tvenne i anledning af propositionen afgifna motioner, den ena inom Första Kammarén, n:o 35, af friherre *von Kræmer*, den andra inom Andra Kammarén, n:o 79, af grefve *Hamilton*.

I dessa motioner föreslås, att Riksdagen, med förklarande att ofvanberörda proposition icke kunnat oförändrad godkännas, må för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändring, att den deri upptagna 3 § erhåller följande lydelse:

3 §.

Skrift, som författare låter samtidigt utgifva på olika och å titelbladet eller vid skriftens början uppgifna språk, varde ansedd såsom på hvartdera af dessa språk författad.

Under tio år från det en skrift först utgafs vare förbjudet att utan författarens tillstånd utgifva öfversättning deraf till annat språk.

Till stöd härför har friherre *von Kræmer* anfört följande:

»Villigt erkännande, att det förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877, som genom Kongl. Maj:ts proposition n:o 8 förelagts Riksdagen, innehåller högst väsentliga förbättringar af den nämnda, nu gällande lagen i ämnet, är detta Kongl. Maj:ts förslag dock, efter mitt förmenande, icke tillfyllestgörande.

Såsom af bilagorna till Kongl. Maj:s nämnda proposition framgår, har det uti propositionen innehållna förslaget tillkommit hufvudsakligen med anledning af en af Sveriges författareförening gjord underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om de förändringar i ofvannämnda lag, som kunde finnas nödiga för Sveriges anslutning till den i Bern den 9 september 1886 mellan ett flertal stater afslutade konventionen angående en internationel union till skydd för litterära och artistiska arbeten; men i en punkt, nemligen i fråga om författares skyddande mot obehöriga öfversättningar, hvilket ämne just utgjort hufvudföremålet för författareföreningens framställning, gör lagförslaget icke, såsom jag antydt, tillfyllest. Om nemligen Kongl. Maj:ts förslag af Riksdagen oförändradt antages, är Sveriges anslutning till bernerkonventionen fortfarande omöjliggjord.

Jag afser med denna min anmärkning lydelsen af 3:dje § i Kongl. Maj:ts förslag, hvari stadgas, att det är hvarje »annan än författaren förbjudet att, under *två* år från det skriften utgafs, öfversättning deraf på annat språk utgifva», hvarefter tillägges, att om »författaren inom nämnda tid utgifver sådan öfversättning, samma förbud gäller »under ytterligare *åtta* år», men äfven då blott angående öfversättning på det eller de språk, hvartill skriften sålunda blifvit öfversatt.

Det oundgängliga villkoret för att Sverige skall kunna ansluta sig till den redan så godt som allmän-europeiska, på bernerkonventionen grundade unionen, är nemligen att vår lagstiftning i afseende på arbetens öfversättning till annat språk bringas till full öfverensstämmelse med bernerkonventionens stadgande i denna punkt, med andra ord att Kongl. Maj:ts förslag om *två* år med eventuelt delvis tillägg af ytterligare *åtta* år förenklas och, jag vågar tillägga, högst väsentligt förbättras genom att i likhet med bernerkonventionen af 1886 det må stadgas, att för öfversättning erfordras författarens tillåtelse under *tio* år, allt under förutsättning att författaren, såsom Kongl. Maj:ts förslag innehåller, på titelbladet eller vid skriftens början gjort förbehåll, som afser rätten att föranstalta om öfversättning.»

Grefve *Hamiltons* till stöd för motionen afgifna framställning är af följande lydelse:

»Det förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877, som genom Kongl. Maj:ts proposition n:o 8 förelagts Riksdagen, har, såsom af bilagorna till nämnda proposition framgår, tillkommit med anledning af en af Sveriges författareförening gjord underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om de förändringar i ofvannämnda lag, som kunde finnas nödiga för Sveriges anslutning till den i Bern den 9 september 1886 mellan ett flertal stater afslutade konvention angående en internationel union till skydd för litterära- och artistiska arbeten.

I öfverensstämmelse härmed hafva ock de ändringar i 1877 års lag, som nu ifrågasättas, till syfte att i den svenska lagstiftningen införa bernerkonventionens grundsatser. Men i en punkt, nemligen i fråga om författares skyddande mot obehöriga översättningar, hvilket ämne just utgjort hufvudföremålet för författareföreningens framställning, har lagförslaget icke fotats på dessa grundsatser, hvadan ock, derest Kongl. Maj:ts förslag af Riksdagen oförändradt antages, Sverige fortfarande är urständsat att ansluta sig till bernerkonventionen.

I ett af de vid propositionen fogade statsrådsprotokollen framhålles emellertid uttryckligen (sid. 18), att genom vissa under senaste tiden ändrade förhållanden flera af de skäl, som hittills ansetts tala emot en anslutning till bernerkonventionen, väsentligen förlorat i styrka och delvis numera till och med kunna åberopas som stöd för en motsatt uppfattning. Dessa ändrade förhållanden, hvilka ock obestriddligen förtjena den största uppmärksamhet, äro Norges tillträdande till bernerkonventionen, Danmarks icke minst på grund häraf sannolika snara anslutning till densamma samt den omständighet, att inom de till den på nämnda konvention fotade unionen hörande staterna ingalunda framträdt någon benägenhet att minska översättningsskyddets omfattning, utan tvärtom en sträfvan att ytterligare utvidga detsamma, hvilket sistberörda förhållande väl ock — i förbigående sagdt — torde i väsentlig mån minska Sveriges utsigter att, såsom i statsrådsprotokollet antydes, på grundval af det nu framlagda lagförslaget i någon vidsträcktare omfattning kunna afsluta separataftal för skyddande af litterära alster. Detta oaktadt har, såsom redan nämnts, det framlagda förslaget icke ansetts böra så affattas, att Sveriges anslutning till bernerkonventionen möjliggöres. Skälet härtill synes uteslutande vara att söka i de invändningar, som framstälts af en del yrkesidkare, hvilka förmenat sina intressen komma att lida afbräck genom bernerkonventionens tillämpning.

Huruvida nu dessa invändningar verkligen i en sådan fråga som den föreliggande, äfven om de eljest finge anses i och för sig berättigade, förtjena att tillmätas afgörande betydelse, derom torde väl meningarne kunna vara delade, särskildt som åsigterna i ämnet bland dessa yrkesidkare sjelfve varit ganska skiljaktiga. I allt fall synes det önskvärdt, att frågan härom må i hela sin omfattning få underkastas Riksdagens pröfning, hvilket tydligen icke kan ske endast på underlaget af Kongl. Maj:ts proposition. På grund häraf och då jag för egen del är lifligt öfvertygad derom, att en anslutning till bernerkonventionen skulle, i stort sedt, vara för Sverige fördelaktig samt för dess anseende gagnelig, har jag velat ifrågasätta en sådan modifikation af det framlagda förslaget, att en anslutning till bernerkonventionen derigenom möjliggöres. Enligt min uppfattning erfordras dervid endast, att lagens 3 § erhåller en mot bernerkonventionen svarande lydelse. Skulle emellertid ytterligare jemkningar i lagförslaget eller nu gällande bestämmelser finnas för ändamålet oundgängligen nödiga, torde de väl få anses endast såsom gifna konsekvenser af sjelfva principens godkännande; och vågar jag på grund häraf för så fall vördsamt anhålla, att lagutskottet, derest utskottet delar min uppfattning i ämnet, ville derom besörja.»

Ifrågavarande proposition är, såsom framgår af vederbörande departementschefs anförande till statsrådsprotokollet den 27 juni 1896 och som äfven af motionärerna erinrats, närmast föranledd af en från Sveriges författareförening den 22 december 1894 ingifven underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t tacktes till Riksdagen göra framställning om de förändringar i gällande lag om eganderätt till skrift, som kunde finnas nödiga för Sveriges anslutning till bernerkonventionen.

Sedan nemligen öfver berörda framställning yttranden inhemtats från musikaliska akademien, chefen för kongl. operan, direktören för kongl. dramatiska teaterns association, svenska bokförläggareföreningen, nya bokförläggareföreningen samt publicistklubben, utarbetades förslag till ändringar i 1877 års lag angående eganderätt till skrift, åsyftande, enligt hvad departementschefen förklarade, att ej mindre beträffande öfversättnings-skyddet närma vår lagstiftning till bernerkonventionens bestämmelser än äfven i åtskilliga andra afseenden, hvari skiljaktigheterna vore af mindre

betydelse, åvägabringa öfverensstämmelse med nämnda konvention. Vid omarbetningen ansågs skälig hänsyn äfven böra tagas till de tilläggsbestämmelser och autentiska förklaringar, som vid en under år 1896 hållen konferens för revision af bernerkonventionen blifvit antagna, hvarförutom äfven vissa jemkningar i lagtexten i öfrigt visat sig påkallade.

Sedan det sålunda utarbetade lagförslaget undergått granskning i högsta domstolen och i anledning af gjorda anmärkningar åtskilliga ändringar deri vidtagits, anmälde detsamma å nyo i statsrådet den 9 sistlidne januari, hvarvid beslöts aflåtande till Riksdagen af nu föreliggande proposition.

Mot förslaget har utskottet icke funnit anledning till någon mera betydande anmärkning. Dess flesta bestämmelser synas utskottet lämpliga och ändamålsenliga. Äfven det sätt, hvarpå förslaget sökt lösa den med betydliga svårigheter förenade uppgiften att i fråga om öfversättnings-skyddet uppdraga gränsen emellan å ena sidan författarens berättigade anspråk och å andra sidan det allmännas intresse, är enligt utskottets mening förtjent af gillande, och utskottet kan således ej tillstyrka bifall till motionärernas förslag om ytterligare utsträckning af detta skydd till full öfverensstämmelse med bernerkonventionens föreskrifter.

Det må nemligen uppmärksammas, att derigenom i afsevärd grad skulle försvåras för den svenska allmänheten att erhålla del af den värdefulla utländska litteraturen, då af helt naturliga skäl öfversättningar från densamma skulle i ganska väsentlig mån fördras. Att, såsom af anhängare till Sveriges anslutning till bernerkonventionen framhållits, derigenom skulle vara att förvänta förbättring af de svenska öfversättningarnes beskaffenhet, kan utskottet ej finna sannolikt; snarare kunde det inträffa, att utländingen af obekantskap med förhållandena gäfve sitt be- myndigande åt en oskicklig öfversättare och derigenom hindrade framkomsten af en god öfversättning.

I fråga om åtskilliga viktiga arter af litteraturalster — såsom skrifter i populär helsovård, historia, geografi, naturvetenskap, konst m. m. — hvilka ofta till större eller mindre del utgöras af bearbetningar efter utländska källor, skulle rättstvister, såsom af svenska bokförläggareföreningen erinrats, ej alltid kunna undvikas rörande tillåtet eller otillåtet begagnande af källskrifterna.

Förhoppningen, att en anslutning till bernerkonventionen skulle bereda de svenska författarne väsentliga fördelar, torde näppeligen vara grundad. För de erkänt framstående författarne vore en sådan anslutning utan betydelse, då dessa alltid kunna betinga sig tillfredsställande honorar äfven

för öfversättningar, och om för mindre framstående författare honoraret blir jemförelsevis lågt, är detta uteslutande beroende på den ringa spridningen af deras alster.

I öfrigt må bemärkas, att en svensk författare, enligt den i propositionen föreslagna bestämmelsen, kan vinna skydd mot öfversättning till främmande språk genom utgifvande i utlandet af öfversättning inom två år från originalets utgifvande, samt att, äfven om Sverige anslöte sig till bernerkonventionen, endast ett ringa fåtal af de mest framstående författarne torde hafva någon rimlig utsigt att vinna ekonomisk fördel genom att utgifva sina arbeten inom någon till bernerunionen hörande stat.

Slutligen vill utskottet fästa uppmärksamheten derå, att Folketinget i Danmark, hvilket lands anslutning till bernerkonventionen starkt ifrågasatts — enligt i pressen synlig uppgift — nyligen förkastat förslaget om sådan anslutning.

I öfrigt tillåter sig utskottet att för sin ståndpunkt i fråga om öfversättningsskyddet åberopa de skäl, som i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet blifvit för det kongl. förslaget härutinnan anförda.

I oförändradt skick bör emellertid, enligt utskottets mening, det föreliggande lagförslaget ej antagas. Den ändring, som enligt utskottets åsigt bör vidtagas, afser den i förslagets 12 § förekommande bestämmelsen, hvarigenom politiska uppsatser hädanefter skulle blifva uteslagna från det vilkorliga skydd mot eftertryck, som hittills tillerkänts åt alla inom den periodiska pressen förekommande »vetenskapliga afhandlingar och vittra arbeten äfvensom andra uppsatser, såvida de äro af större omfång».

Utskottet anser politiska uppsatser vara förtjenta af samma skydd som andra sådana, och svårigheter torde för öfrigt ej sällan uppstå att med säkerhet bestämma, hvad som skall anses för en politisk uppsats eller icke. Om och när en anslutning från svensk sida till bernerkonventionen kan ifrågakomma, lär den omständigheten, att den svenska lagen innehåller ett bättre skydd för politiska artiklar än det, som bernerkonventionen medgifver, ej hindra Sveriges anslutning till samma konvention.

Norge utgör härför ett bevis, i ty att detta land, som biträdt bernerkonventionen, medgifver väsentligt kraftigare skydd mot eftertryck af alla slags tidningsuppsatser, än som i bernerkonventionen föreskrifves.

Utskottet anser sig tillika böra meddela, att detsamma fått under frågans behandling från publicistklubbens styrelse mottaga en skrifvelse, enligt hvilken den ifrågasatta förändringen i afseende å politiska uppsatser af publicistklubben enhälligt ansetts olämplig.

Med stöd af hvad ofvan anförts hemställer alltså utskottet,

att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kan i oförändradt skick godkännas, måtte, med afslag å herrar friherre von Kræmers och greffe Hamiltons i ofvanberörda motioner framställda ändringsförslag, för sin del antaga följande

Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

L a g

om ändring i vissa delar af lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 1, 3, 4, 8, 9 och 12 §§, 2 kap., 3 kap. 15 och 16 §§ samt 4 kap. 19 och 20 §§ i lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 Kap.

1 §.

Författare vare berättigad att, med andras uteslutande, låta genom tryck, hvarmed i denna lag förstås äfven fotokemiskt förfarande, mångfaldiga sin skrift, ehvad den förut blifvit offentliggjord eller förefinnes endast i handskrift.

Till skrift hänföres i denna lag jemväl musikaliskt arbete, affattadt med noter eller annan teckenskrift, så ock naturvetenskaplig teckning, land- eller sjökarta, byggnadsritning eller annan dylik teckning eller afbildning, som ej är, efter sitt hufvudsakliga ändamål, att betrakta såsom konstverk.

3 §.

Skrift, som författare låter samtidigt utgifva på olika och å titelbladet eller vid skriftens början uppgifna språk, varde ansedd såsom på hvarterdera af dessa språk författad.

Har författare vid utgifvandet af skrift genom tillkännagifvande på titelbladet eller vid skriftens början gjort förbehåll, som afser rätten att

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

föranstalta om öfversättning af densamma, vare annan förbjudet, under två år från det skriften först utgafs, att öfversättning deraf på annat språk utgifva, och, der författaren inom nämnda tid utgifver sådan öfversättning, under ytterligare åtta år att utgifva öfversättning på det eller de språk, hvartill skriften sålunda blifvit öfversatt.

4 §.

Den, som öfversatt skrift till annat språk, hafve för sin öfversättning, der enligt denna lag öfversättningen må utan författarens samtycke genom tryck utgifvas, den författarerätt, som i 1 § är nämnd, en hvar obetaget att med enahanda rätt göra annan öfversättning af samma skrift.

Under tid, då öfversättning ej utan författarens samtycke må utgifvas, ege i afseende på öfversättning, till hvars utgifvande sådant samtycke meddelats, öfversättaren utöfva författarens rätt med de inskränkingar, som af aftalet må föränledas.

8 §.

För skrift, utgifven af vetenskapligt samfund eller annan förening, som utesluter personlig författarerätt, så ock för skrift, som utgifves först efter författarens död, njutes skydd mot eftertryck i femtio år från det skriften först utgafs. Lag samma vare om skrift af författare utan uppgifvet eller under diktadt namn; dock att, der författaren före utgången af femtionde året från det skriften först utgafs gifver sig till känna antingen å titelbladet till ny upplaga eller genom anmälan i justitiedepartementet och tre gånger i allmänna tidningarna införd kungörelse, han då må njuta till godo den rätt, som i 7 § sägs. Intill dess författaren sålunda gifver sig till känna, företrädes han i författarerättens utöfning af den, hvilken finnes å skriften angifven såsom förläggare.

9 §.

Utgifves en skrift i flera afdelningar med inbördes sammanhang; då skall skyddstid, som i 3 eller 8 § omförmäles, räknas från det år, den sista afdelningen utgafs. Har en afdelning utgifvits senare än två år efter

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

den närmast föregående, varde skyddstiden för den äldre af dessa afdelningar, så ock för tidigare, räknad från det år, den sista bland de äldre afdelningarna utgafs.

12 §.

Till eftertryck hänföres ej heller att i periodisk skrift intaga ur annan sådan skrift hemtad uppsats; dervid den nyttjade skriftens titel likväl skall uppgifvas. Vetenskapliga afhandlingar och vittra arbeten äfvensom andra, *icke politiska* uppsatser, så vida de äro af större omfång, må dock ej införas, om förbehåll mot eftertryck blifvit gjordt vid deras början eller, der de äro i tidskrift intagna, vid början af det eller de häften, hvori de förekomma.

12 §.

Till eftertryck hänföres ej heller att i periodisk skrift intaga ur annan sådan skrift hemtad uppsats; dervid den nyttjade skriftens titel likväl skall uppgifvas. Vetenskapliga afhandlingar och vittra arbeten äfvensom andra uppsatser, så vida de äro af större omfång, må dock ej införas, om förbehåll mot eftertryck blifvit gjordt vid deras början eller, der de äro i tidskrift intagna, vid början af det eller de häften, hvori de förekomma.

2 Kap.

Om begagnande af skrift för skådebanan, så ock om annat offentligt föredragande af skrift.

13 §.

Dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete i original eller i sådan öfversättning, som enligt denna lag ej må utan författarens samtycke genomtryck utgifvas, må ej offentligen uppföras utan samtycke af författaren eller den, som enligt denna lag innehar eller utöfvar författarens rätt. Offentligt föredragande af sådant arbete, utan utstyrsel för skådebanan, eller af musikaliskt arbete vare, på sätt nu är sagdt, förbjudet, der arbetet är otryckt eller ock, vid arbetets utgifvande, genom tillkännagifvande på titelbladet eller vid arbetets början gjorts förbehåll, som afser rätten att föranstalta om offentligt föredragande deraf.

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

För öfversättning, som må utan författarens samtycke utgifvas, ege öfversättaren den rätt, som i fråga om originalarbete, enligt hvad nu är sagdt, tillkommer författaren.

Så framt ej annorledes är aftaladt, medför samtycke, som nämndt är, för den, som det erhållit, rätt att uppföra eller föredraga arbetet så ofta han för godt finner, men ej att någon rätt dertill på annan öfverlåta.

Arbetets egare vare, såvida ej annorlunda är aftaladt, icke förment att lemna slikt samtycke åt flere. Har egaren åt någon lemnat uteslutande rätt att uppföra eller föredraga arbetet, men denne under fem på hvarandra följande år ej deraf sig begagnat, är egaren oförhindrad att lemna samtycke äfven åt andra.

14 §.

Författares eller öfversättares i detta kapitel omförmälda rätt gäller för hans listid och fem år efter hans död. Har författare eller öfversättare ej gifvit sig till känna, vare det, sedan fem år förflutit från det att arbetet först offentliggjordes genom tryck eller offentligen uppfördes eller föredrogs, en hvar tillåtet att samma arbete uppföra och föredraga.

3 Kap.

15 §.

Den, som gör sig skyldig till eftertryck, straffes med böter från och med tjugu till och med ett tusen kronor. Derjemte hafve han till måls-eganden förbrutit upplagan och ersätte honom värdet af de exemplar deraf, som ej finnas i behåll, beräknadt efter boklädspriset för exemplar af den senast utgifna, rättmätiga upplagan. Är arbetet olagligt allenast till viss afskild del af det hela, skall hvad här är stadgadt tillämpas endast på denna del.

För den, som i strid mot denna lag uppför eller föredrager dramatiskt, musikaliskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete, vare straffet böter från och med tio till och med ett tusen kronor; och skall han i skadestånd till målseganden utgifva, hvad vid tillfälle, då arbetet uppfördes eller föredrogs, influtit, utan afdrag för kostnader; dock må, der vid samma tillfälle jemväl annat arbete uppförts eller föredragits, skadeståndet i förhållande härtill jemkas.

*Kongl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.*

Kunna de i denna paragraf stadgade grunder för beräkning af skada icke följas, varde skadeståndet bestämdt efter annan grund, som pröfvas skälig. Lägsta belopp, hvartill skadestånd må sättas, vare i ty fall tjugufem kronor.

16 §.

Alla uteslutande för den olofliga tryckningen af en skrift användbara materialier såsom stereotyp- och andra plåtar samt formar, så ock för olofligt uppförande eller föredragande af dramatiskt, musikaliskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete gjorda afskrifter skola tagas i beslag och varde med dem, der ej parterne annorlunda öfverenskomma, så förfaret, att missbruk ej kan ske.

4 Kap.

19 §.

Denna lag tillämpas på skrift af svensk medborgare, så ock på utländsk medborgares skrift, som först utgifvits här i riket.

Lagens bestämmelser kunna, under förutsättning af ömsesidighet, af Konungen förklaras delvis eller helt och hållet gälla äfven skrifter af annat lands medborgare och skrifter, som i samma land först utgifvits.

20 §.

Eges skrift af flere, skall samtycke, som erfordras för att tryckning eller offentligt uppförande eller föredragande lagligen må ske, lemnas af en hvar bland dem; dock vare i fråga om musikaliskt-dramatiskt arbete tillfyllestgörande, att, då texten är det hufvudsakliga, samtycke lemnas af dennes författare och, i motsatt fall, af tonsättaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1898.

Den skall ega tillämpning jemväl i afseende på dessförinnan offentliggjord skrift; dock att lagen icke verkar inskränkning i den rätt, som blifvit enligt äldre lag förvärfvad, samt att dels den, som före lagens

Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

trädande i kraft på grund af äldre lag lofligen uppfört dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete, fortfarande är oförhindrad att det uppföra, dels ock, der arbete före samma tid lofligen utgifvits, redan tryckta exemplar deraf fritt må utgifvas.

Stockholm den 30 april 1897.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

mot den af utskottet i 12 § föreslagna ändring af herr *Redelius*.

Herrar *Rudebeck* och *Ohlsson* hafva begärt att få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
